

פרשת וארא

ב וידבר אלהים אל-משה ויאמר אליו אני יהוה:
וידבר אלהים אל-משה ויאמר אליו אני יהוה:
ומליל יי עם משה ואמר ליה אנא יי:

ג וארא אל-אברהם אל-יצחק ואל-יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם:
וארא אל-אברהם אל-יצחק ואל-יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם:
ואתגליתי לאברהם ליצחק וליעקב באל שדי ושמי יי לא הודעית להון:

ד וגם הקמתי את-בריתי אתם לתת להם את-ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר-גרו בה:

ו גם הקמתי את-בריתי אתם לתת להם את-ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר-גרו בה:
ואף אקימית ית קימי עמהון למתן להון ית ארעא דכנען ית ארעא תותבותהון דאתותבו בה:

רש"י

(ב) וידבר אלהים אל משה, דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר: "למה הרעתה לעם הזה" (שמות ה כב). ויאמר אליו אני ה', נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתיך, פי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות "אני ה'" נאמן לפרע כשהוא אמור אצל ענש, כגון: "וחללת את שם אלהיך, אני ה'" (ויקרא יט יב). וכשהוא אמור אצל קיום מצוות, כגון: "ושמרתם מצותי, ועשיתם אתם, אני ה'" (ויקרא כב לא) — נאמן לתן שכר:

(ג) וארא, אל האבות. באל שדי, הבטחתים הבטחות ובכלן אמרתי להם: אני אל שדי. ושמי ה' לא נודעתי להם, לא הודעתי אין פתיב פאן, אלא "לא נודעתי" — לא נפרתי להם במדת אמת שלי, שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי — שהרי הבטחתים ולא קימתיים:

(ד) וגם הקמתי את בריתי וגו', וגם כשנראיתי להם באל שדי הצבתי והעמדתי בריתי ביני וביניהם. לתת להם את ארץ כנען, לאברהם, בפרשת מילה נאמר: "אני אל שדי וגו' ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגריך" (בראשית יח ט). ליצחק: "כי-לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקמתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם" (שם כו ג), ואותה שבועה שושבעתי לאברהם — באל שדי אמרתי. ליעקב: "אני אל שדי, פרה ורבה וגו' ואת הארץ אשר וגו'" (שם לה יא), הרי שנדרתי להם, ולא קימתי:

ה וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבָדִים אֹתָם וְאֶזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי:

וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבָדִים אֹתָם וְאֶזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי:
וְאַף קָדְמִי שָׁמִיעַ יְת קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דֵּי מִצְרָאִי מִפְּלַחִין בְּהוֹן וְדְכִירְנָא יְת קְנָמִי:

ו לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמֵּעַבְדֵיכֶם וְנִאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּזֶרַע נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדוּלִים:

לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמֵּעַבְדֵיכֶם וְנִאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּזֶרַע נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדוּלִים:

בְּכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָנָּא יְיָ וְאַפִּיק יְתְכוֹן מַגּוּ דְחוּק פְּלַחִין מִצְרָאִי וְאַשִׁיב יְתְכוֹן מִפְּלַחְנָהוֹן וְאַפְרוּק יְתְכוֹן בְּדַרְעָא מְרָמָא וּבְדִינִין רַבְרַבִּין:

ז וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:

וְאַקְרִיב יְתְכוֹן קָדְמִי לְעַמָּא וְאַהֲוִי לְכוֹן לְאַלְהָא וְתַדְעוֹן אַרִי אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵכוֹן דְאַפִּיק יְתְכוֹן מַגּוּ דְחוּק פְּלַחִין מִצְרַיִם:

ח וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדֵי לְתַת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנִתְּתִי אֹתָהּ לְכֶם מִזְרָשָׁה אֲנִי יְהוָה:

וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדֵי לְתַת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנִתְּתִי אֹתָהּ לְכֶם מִזְרָשָׁה אֲנִי יְהוָה:

וְאַעִיל יְתְכוֹן לְאַרְעָא דֵּי קַיְמִית בְּמִימְרֵי לְמַתָּן יְתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְאַתָּן יְתָהּ לְכוֹן יִרְתָּא אָנָּא יְיָ:

רש"י

(ה) וְגַם אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁהִצַּבְתִּי וְהִעֲמַדְתִּי הַבְּרִית יֵשׁ עָלַי לְקַיֵּם. לְפִיכֹךְ, "שָׁמַעְתִּי אֶת נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" הַנּוֹאֲקִים. אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבָדִים אֹתָם וְאֶזְכָּר, אוֹתוֹ הַבְּרִית, כִּי בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים אֲמַרְתִּי לוֹ: "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי" (בראשית טו יד):

(ו) לָכֵן, עַל פִּי אוֹתָהּ הַשְּׂבוּעָה. אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה', הַנֹּאֲמָן בְּהִבְטָחָתִי. וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, כִּי כֵן הִבְטַחְתִּיו, "וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְרַכְשׁ גְּדוּל" (בראשית טו יד). סִבְלַת מִצְרַיִם, טָרַח מִשָּׂא מִצְרַיִם:

(ח) נִשְׁאַתִּי אֶת יָדֵי, הַרְיִמוֹתֶיהָ לְהִשָּׁבַע בְּכִסְאֵי:

ט וידבר משה בן אל-בני ישראל ולא שמעו אל-משה מקצר רוח ומעבדה קשה:
וידבר משה בן אל-בני ישראל ולא שמעו אל-משה מקצר רוח ומעבדה קשה:
ומליל משה בן לבני ישראל ולא קבילו מן משה ממציק רוחא ומפלחנא דהוה קשיא עליהון: פ

י וידבר יהוה אל-משה לאמר:
וידבר יהוה אל-משה לאמר:
ומליל יי עם משה למימר:

יא בא דבר אל-פרעה מלך מצרים וישלח את-בני-ישראל מארצו:
בא דבר אל-פרעה מלך מצרים וישלח את-בני-ישראל מארצו:
עול מליל לות פרעה מלכא דמצרים וישלח ית בני ישראל מארעיה:

יב וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני-ישראל לא-שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים:

וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני-ישראל לא-שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים:
ומליל משה קדם יי למימר הא בני ישראל לא קבילו מני ואכדין יקבל מני פרעה ואנא יקיר ממלל: פ

רשי"י

(ט) ולא שמעו אל משה, לא קבלו תנחומין. מקצר רוח, כל מי שהוא מצר — רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה, שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך בן רבי אליעזר, והביא לי ראיה ממקרא זה: "בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה'" (ירמיה טז כא), למדנו, כשהקדוש ברוך הוא מאמן את דבריו, אפילו לפרענות מודיע ששמו ה', וכל שפן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (סנהדרין קיא.) לענין של מעלה, שאמר משה: "למה הרעתה" (שמות ה כב), אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'חבל על דאבדין ולא משתפחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם ב'אל שדי', ולא אמרו לי: מה שמך, ואתה אמרת: "מה שמו מה אמר אליהם" (שמות ג יג). וגם הקמתי וגו', וכשבקש אברהם לקבור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרבים, וכן ביצחק — ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביצחק: "ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו" (בראשית לג יט), ולא הרגרו אחר מדותי, ואתה אמרת: "למה הרעתה". ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים: אחת, שלא נאמר: 'ושמי ה' לא שאלו לי'. ואם תאמר לא הודיעם שפך שמו, הרי תחלה, כשנגלה לאברהם בין הבתרים, נאמר: "אני ה' אשר הוצאתיך מאור פשדים" (בראשית טו ז). ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן: "וגם אני שמעתי וגו'", "לכן אמר לבני ישראל". לכך אני אומר: יתישב המקרא על פשוטו, "דבר דבור על אפניו" (משלי כה יא), והדרש תדרש, שנאמר: "הלוא כה דברי פאש נאם ה', וכפטיש יפצץ סלע" (ירמיה כג כט), — מתחלק לכמה ניצוצות:

(יב) ואיך ישמעני פרעה, זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה. ערל שפתיים, 'אטום שפתיים', וכן כל לשון 'ערלה' אני אומר שהוא אטום: "ערלה אזנם" (ירמיה ו י) — אטומה משמוע. "ערלי-לב" (ירמיה ט כה) — אטומים מהבין, "שתה גם אתה והערל" (חבקוק ב טז) — והאטם משכרות כוס הקללה (נסח אחר: התרעלה), 'ערלת בשר' — שהגיד אטום ומכסה בה, "וערלתם ערלתו" (ויקרא יט כג) — עשו לו אטם וכסוי, אסור שיבדיל בפניו אכילתו, "שלוש שנים יהיה לכם ערלים" (ויקרא יט כג) — אטום ומכסה ומבדל מלאכלו:

יג וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן ויצום אל-בני ישראל ואל-פרעה מלך מצרים להוציא את-בני-ישראל מארץ מצרים:

וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן ויצום אל-בני ישראל ואל-פרעה מלך מצרים להוציא את-בני-ישראל מארץ מצרים:

ומליל יי עם משה ועם אהרן ופקדונון לות בני ישראל ולות פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל מארעא דמצרים: ם שני

רש"י

(יג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן, לפי שאמר משה: "ואני ערל שפתיים", צרף לו הקדוש ברוך הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ. ויצום אל בני ישראל, צום עליהם להנהיגם בנחת ולסבל אותם. ואל פרעה מלך מצרים, צום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם, זהו מדרשו, ופשוטו: צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה, ודבר הצווי מהו, מפרש בפרשה שניה, לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין ב"אלה ראשי בית אבתם", ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתיחסו: